

собственные, а также имена существительные, обозначающие названия должностей, в большинстве случаев руководящих, которые чаще всего употребляются в функции обособленного приложения, с помощью чего еще больше подчеркивается авторитет эксперта: *«We've had a spectacular run the past 12 months, so if you get a little correction here don't be surprised,» says Ralph Acampora, director of technical research at Prudential Equity Group [The USA Today].*

При этом хотелось бы заметить, что, хотя подробные сведения о цитируемом специалисте обычно не играют особо важной роли для общего содержания сообщения, поскольку их отсутствие не привело бы к сколько-нибудь заметному изменению или нарушению смысла статьи, тем не менее, американские журналисты, используя данную информацию, добиваются дополнительного эффекта достоверности. Ведь, как известно, упоминание большого количества точных фактических данных (имен, названий должностей и организаций), достоверность которых не вызывает у адресата сомнения, помогает усилить доверительное отношение читателя к источнику информации.

Кроме того, американцы, в отличие от британцев, чаще всего ссылаются на экономистов, что может быть связано с привычкой американцев к четкому распределению обязанностей (финансовыми должны заниматься одни специалисты, производственными — другие и т. д.), т. е. если речь в статье идет об экономических событиях, то желательно, чтобы цитируемый специалист был именно экономистом, например: *«We got to 6.6 sooner than I expected. I hadn't expected that for two or three months,» said David Lereah, chief economist for the NAR ... [The USA Today].*

Известно, что в американской культуре центральное место занимает индивидуализм и особое значение придается личным достижениям каждого человека. Положение и социальный статус деловых людей и специалистов для американцев является более значительным, чем для представителей большинства европейских стран. Англичане, наоборот, обычно не стремятся к демонстрации своих индивидуальных достижений и в общении отличаются сдержанностью. Данные культурные особенности, на наш взгляд, могут некоторым образом оказывать влияние и на то, что британские журналисты предпочитают ссылаться на специалистов и экспертов без указания их имени, а также на источники, пожелавшие остаться неизвестными, в то время как американцы в большинстве случаев указывают имя и все должности цитируемого специалиста.

ВУЧЭБНЫ РУСКА-БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІК ЭКАНАМІЧНАЙ ТЭРМІНАЛОГІІ (ПАДСТАВЫ СТВАРЭННЯ І РОЛЯ Ў ПРАЦЭСЕ НАВУЧАННЯ)

Наталевіч В. Г., Беларускай дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт

У праграме курса «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» для ВНУ асноўная ўвага засяроджваецца на засваенні студэнтамі тэрміналагічнай лексікі, што адпавядае іх прафесійнай арыентацыі. Задача навучання мове студэнтаў нефілалагічных факультэтаў заключаецца ў паступовым

авалоданні тэрміналагічнай лексікай, што дазволіць сфарміраваць ўменні і навыкі выкарыстання беларускай мовы ў розных сферах зносін; узбагаціць індывідуальны слоўнікавы запас; павысіць узровень валодання беларускай мовай.

У працэсе авалодання тэрміналагічнай лексікай значную ролю адыгрывае дзейнасць па перакладзе прафесійных тэкстаў. Асноўным лексікаграфічным сродкам навучання перакладу з'яўляецца слоўнік, які разглядаецца як вельмі важны, але ж спецыфічны сродак навучання. Выкарыстанне перакладнага вучэбнага слоўніка развівае ўменне дакладна і лагічна ўзнаўляць інфармацыю зыходнага тэксту, рабіць ў адпаведнасці з нормамі перакладу адэкватныя замены, выбіраць з некалькіх магчымых варыянтаў найбольш прыдатны ў пэўным кантэксце.

Слоўнікі, што забяспечваюць працэс навучання студэнтаў-філолагаў, адрозніваюцца ад тых, што прызначаны для студэнтаў-нефілолагаў. Так, слоўнікі філалагічнага тыпу (тлумачальныя слоўнікі, слоўнікі спалучальнасці слоў беларускай мовы, фразеалагічныя слоўнікі і г. д.) не могуць аказаць неабходную дапамогу студэнтам, якія вывучаюць беларускую мову для авалодання лексікай той ці іншай спецыяльнасці. Менавіта таму сёння ўзнікае патрэба ў складанні тэрміналагічных галіновых слоўнікаў, і ў першую чаргу, слоўнікаў вучэбных.

Задача вучэбнага слоўніка, у адрозненне ад задачы традыцыйнага даведчнага слоўніка, заключаецца ў тым, каб даць неабходныя звесткі пра словы для далейшага выкарыстання ў працэсе навучання. Вучэбны слоўнік эканамічнай тэрміналогіі павінен стаць нарматыўным даведнікам па арфаграфіі, націску, словазмяненні, спалучальнасці.

Навучанне беларускай мове як мове спецыяльнасці патрабуе глыбокага разумення спецыфікі сучаснай эканамічнай тэрміналогіі. Тэрміназнаўства павінна займацца вывучэннем выкарыстання тэрмінаў на практыцы, г. зн. сістэматычным, шырокім, абгрунтаваным вывучэннем таго, як функцыянуюць рэальныя тэрміны ў рэальных тэкстах — эканамічных, вытворчых, навуковых, дзелавых, грамадска-палітычных. Толькі ў гэтым выпадку тэрміназнаўства атрымае верную карціну структуры і функцыянавання тэрмінаў, зможа абгрунтаваць тыпалогію тэрмінаў.

Асновай стварэння тэрміналагічнага вучэбнага слоўніка павінны стаць тры тыпы крыніц: па-першае, спецыяльныя (тэрміналагічныя) слоўнікі, выдадзеныя за апошнія дзесяцігоддзе, па-другое, падручнікі для ВНУ па эканамічных спецыяльнасцях, па-трэцяе, перыядычныя выданні. Якоганабудзь аднаго з пералічаных тыпаў крыніц было б недастаткова. Слоўнікі, найбольш поўныя даведнікі лексікі, не заўсёды размяжоўваюць актыўную і пасіўную лексіку і змяшчаюць мала прыкладаў ужывання моўнай адзінкі ў канкрэтным тэксце. Падручнікі, што ўтрымліваюць гэты кантэкст, змяшчаюць надта кароткія гласарыі і ўключаюць, як правіла, толькі намінатыўныя тэрміны (назоўнікі). Перыядычныя выданні не гарантуюць паўнаты ахопу матэрыялу.

На падставе аналізу падручнікаў і перыядычных выданняў неабходна сабраць фактычны матэрыял, які адлюстроўвае прыклады ўжывання новых тэрміналагічных адзінак у эканамічных тэкстах. Новыя тэрміны, якія толькі ўваходзяць у практыку маюць важнае значэнне і адсутнічаюць у

большасці слоўнікаў. Для іх атрымання варта правесці суцэльную выбарку з названых крыніц. Вынікам працы можа стаць лінгвістычная картатэка тэрмінаў-неалагізмаў, што служаць для абазначэння новых рэалій і паняццяў у сферы эканомікі і патрабуюць адпаведнага наймення ў сістэме мовы.

Пачатак новага тысячагоддзя характарызуецца актывізацыяй працэсу даследавання эканамічнай тэрміналогіі. Гэта датычыцца ў першую чаргу вывучэння тэрміналагічнай (эканамічнай) лексікі рускай мовы. У беларускім мавазнаўстве вывучэннем тэрміналагічнай лексікі займаецца Л. А. Антанюк. Існуе шэраг перакладных руска-беларускія слоўнікаў эканамічных тэрмінаў, якія выйшлі ў пачатку 90-х гг. XX ст. Аднак спецыяльных даследаванняў, прысвечаных вывучэнню беларускай тэрміналагічнай лексікі шматлікіх напрамкаў сучаснай эканомікі ў рэспубліцы не праводзілася. Не вывучаліся актыўныя працэсы словаўтварэння, семантычныя працэсы, пытанні іншамовнага запазычання эканамічнай тэрміналогіі. У апошні час з'явілася шмат новых эканамічных тэрмінаў, пераклад якіх патрабуе належнага адлюстравання ў лексікаграфічнай вучэбнай літаратуры.

Даследаванне сучасных беларускіх эканамічных тэрмінаў у аспекце функцыянавання тэрмінаў у рэальных тэкстах, спосабаў тэрмінаўтварэння, уплыву лінгвістычных і экстралінгвістычных фактараў на новую тэрміналагічную адзінку ў яе моўным выражэнні з'яўляецца сёння вельмі актуальным. Падобнае даследаванне, якое ўяўляе сабой вопыт комплекснага камунікатыўнага і лінгва-кагнітыўнага вывучэння лексічных працэсаў у сферы эканамічнай тэрміналогіі павінна мець вынікам стварэнне руска-беларускага вучэбнага слоўніка, які будзе служыць патрэбам сістэмы вышэйшай адукацыі.

Практычная значнасць даследавання павінна быць накіравана ў прыкладную сферу. Тэарэтычныя палажэнні і даныя аналізу моўнага матэрыялу могуць быць выкарыстаны ў практыцы перакладу тэкстаў па спецыяльнасці. Вучэбны руска-беларускі слоўнік дапаможа больш глыбокаму засваенню рознаўзроўневых фактаў і з'яў абедзвюх моў, пераадоленню інтэрферэнцыі, сістэматызацыі атрыманых ведаў на функцыянальнай аснове.

СПЕЦИФИКА АССОЦИАТИВНОГО ЭКСПЕРИМЕНТА

Шкурская Н.М., Беларускіі гасударственный университет

Ассоциативный эксперимент в течение многих десятилетий с успехом используется в психологических исследованиях в условиях нормы и патологии речи. И если первоначально этот вид эксперимента употреблялся преимущественно в целях изучения процессов восприятия, припоминания, формирования понятий, обобщения и т. д., то со временем выявилась ценность анализа материалов ассоциативных экспериментов и для изучения «неисчерпаемой проблемы самой речи», для исследования и для измерения значения слов, для обнаружения объективно существующих в психике носителя языка семантических связей слов и для изучения механизмов порождения высказывания, что в свою очередь делает ассоциативный